

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (1), 135-154

Geliş Tarihi:26.03.2020 Kabul Tarihi:24.06.2020

Yayın: Ocak-Haziran 2020 Yayın Tarihi:30.06.2020

<https://doi.org/10.30561/sinopusd.709736>

<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

ULUSAŞIRI GÖÇ VE TOPLUMSAL CİNSİYET: ERZİNCAN'DA YAŞAYAN AFGAN KADINLAR ÖRNEĞİ

Murat ARPACI*

Öz

Bu çalışma ulusaşırı göç ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi Erzincan'da yaşayan Afgan kadınlar örneğinde ele almaktadır. Çalışma kapsamında yapılan saha araştırmasında Afgan kadınlarla derinlemesine görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerden hareketle ulusaşırı göçün yarattığı toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli sorunlar tartışılmıştır. Ulusaşırı göç süreci, Afgan kadınların kendi ülkelerinde yaşadıkları toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri yeniden üretmekte ve bu kadınların göçün ortaya çıkardığı sorunları aşma güçlerini etkilemektedir. Afganistan'daki cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle iktisadi, kültürel ve sosyal sermayelerini geliştirmekten yoksun bırakılan Afgan kadınlar bu nedenle göçün yarattığı zorlukları aşmakta güçlük çekmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Ulusaşırı göç, Toplumsal cinsiyet, Afgan kadınlar, Erzincan, Sermaye.

Transnational Migration and Gender: The Case of Afghan Women Living in Erzincan

* Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi EBYÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, muratarpaci06@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7892-5850>.

Abstract

This study examines the relationship between transnational migration and gender in the sample of Afghan women living in Erzincan. In the field study conducted within the scope of the study, in-depth interviews were made with Afghan women, and based on these interviews, the problems based on gender inequality caused by transnational migration were discussed. Transnational migration process reproduces gender-based inequalities that Afghan women experience in their own countries and affects their power to overcome the problems created by migration. Afghan women who have been deprived of developing their economic, cultural and social capital due to gender discrimination in Afghanistan thus have difficulty in overcoming the difficulties caused by migration.

Keywords: Transnational migration, Gender, Afghan women, Erzincan, Capital.

Giriş

Bu araştırma ulusaşırı göç ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi Erzincan'da yaşayan Afgan kadınlar örneğinde tartışmayı amaçlamaktadır. Afganistan'daki savaş ve siyasi istikrarsızlığın uzun süre devam etmesi nedeniyle dünyadaki ulusaşırı göç hareketliliğinde Afganların sayısı giderek artmaktadır. Birleşmiş Milletler'in 2017'de yayınladığı *Ulusaşırı Göç Raporu*'na göre Afganistan kaynaklı sığınmacı sayısı 2000 yılında 76.000 iken 2017 yılında 134.000'e çıkarak yaklaşık %77 oranında artmıştır (United Nations, 2017: 27). OECD'nin hazırladığı 2017 tarihli *Ulusaşırı Göç Raporu*'na göre ise 2016 yılında OECD ülkelerine sığınma başvurusu yapan göçmenlerin neredeyse yarısı üç ülkeden gelmektedir. Bu ülkeler Suriye, Afganistan ve Irak'tır (OECD, 2017: 26). Aynı rapora göre 2014 yılında Afganistan'dan gelen göçmenlerin toplam ulusaşırı sığınmacı içerisindeki oranı %7 iken bu rakam 2016 yılında neredeyse % 90 artarak %13 olmuştur (OECD, 2017: 27).

Türkiye son yıllarda çevresindeki ülkelerde yaşanan savaşların yarattığı ulusaşırı göç dalgasından en fazla etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Bu bağlamda

Afganistan kaynaklı ulusaşırı göçlerin de Türkiye'yi yoğun bir biçimde etkilediğini söylemek mümkündür. TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun Mart-2018 tarihli *Göç ve Uyum Raporu*'na göre Türkiye'de 3 milyondan fazla sığınmacı bulunmaktadır. Rapora göre Türkiye'de bulunan sığınmacı sayısı nüfusun %3,4'üne denk gelmektedir (TBMM, 2018: 89). Coğrafi konum kadar Türkiye'nin birçok ülkeden farklı olarak savaştan kaçan sığınmacılara karşı gösterdiği kabul politikası bunun en önemli nedenlerinden biridir. Çoğunlukla kaçak yollarla Türkiye'ye gelen bu sığınmacıların bir kısmı Türkiye'yi transit ülke olarak görmekte ve Türkiye üzerinden başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine göç etmeyi hedeflemekte, bir kısmı Türkiye'ye yerleşip yeni bir yaşam kurmaya çabalamakta ve bir kısmı da savaş sona erdikten sonra ülkelere geri dönmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda ulusaşırı göç açısından Türkiye kaynak, transit ve hedef ülke olabilmektedir.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2016 tarihli *Türkiye Göç Raporu*'na göre, 2016 yılında Türkiye'de yakalanan sığınmacılar içerisinde Afganistan kaynaklı olanlar 31.360 ile tüm sığınmacılar içerisinde 2. sırada yer almaktadır. Aynı yıl kısa dönem ikamet izni bulunan yabancılar içerisinde Afganistan vatandaşları 14.742 ile 3. sırada, ikamet izni bulunan yabancılar içerisinde Afganistan vatandaşları 20.148 ile 6. sırada yer almaktadır. Rapora göre 2015 ile kıyaslandığında uluslararası koruma başvurusu yapan Afganistan kaynaklı sığınmacılarda 2016 yılında %88'lik bir artış yaşanmıştır (Türkiye Göç Raporu, 2016). TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun *Göç ve Uyum Raporu*'na göre Türkiye'den Avrupa'ya geçenlerin %21'i Afgan'dır (TBMM, 2018: 106). Türkiye'de Afgan uyruklu sığınmacıların artışı 2018, 2019 ve 2020 yılının ilk üç ayındaki verilere baktığımızda daha da ivme kazanmış görünmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine baktığımızda, 2018 yılında yakalanan sığınmacılar içerisinde 100.841 ile Afganistan'dan gelenler birinci sırada yer almaktadır. 2019 yılında bu oran dramatik bir biçimde artarak ikiye katlanmış ve 201.437 olmuştur. 2020 yılının ilk üç ayında ise 14.167 Afgan sığınmacı tespit edilmiştir.¹

Erzincan, Türkiye'ye kaçak yollarla giriş yapan Afgan sığınmacıların en fazla yakalandıkları kentlerin başında gelmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve düzensiz göçmenlerin il ölçeğinde oranlarının yer aldığı haritaya baktığımızda Erzincan, 1000-5000 düzensiz göçmenin yakalandığı ikinci grup kentler arasındadır. Bunun temel nedenlerinden biri, 2012'de uluslararası koruma kapsamında bir grup Afgan sığınmacının şehre yerleştirilmesi ve bu ilk yerleşenlerin oluşturdukları sosyal ağlarla yeni grupların buraya yönelmesidir. 2012 yılından itibaren şehre gelen Afganların çoğunluğu şu an Geçit Beldesi'nde yer alan ve kullanılmayan bir ilkokulun bahçesine kurulan 55 konteynerde, "Afgan Mahallesi" olarak bilinen alanda yaşamlarını sürdürmektedirler. Erzincan'da resmi (kayıtlı) Afgan sığınmacı sayısı 2500 civarındadır. Afganların bir kısmı, şehre ve işgücü piyasasına kısmen de olsa eklenmiş ve kiralık ev tutarak konteyner alanından ayrılmışlardır. Diğer bir kısım Afgan ise sadece Erzincan'da bulunmalarını şart koşan uluslararası koruma kurallarını aşarak başka şehirlerdeki iş gücü piyasasına kaçak yoldan girmektedir. Afgan sığınmacıların tamamına yakını İran üzerinden Türkiye'ye gelmiştir.

Afgan sığınmacıların sahip olduğu kültürel, sosyal ve ekonomik kapasite göç süreciyle başa çıkma açısından önemlidir. Bununla birlikte Afganların Erzincan'da kurdukları sosyal ilişkiler ağı ve gündelik yaşam deneyimleri sonradan gelenler için kılavuz görevi üstlenmektedir. Önceden gelen Afganların deneyimleri sonradan gelenlerin yaşayacakları riskleri azaltıcı işlev görmüştür. Yine eğitim ve meslek sahibi olanlar ile belirli bir finansal birikimle gelen göçmenler diğerlerine göre daha az zorluk yaşamaktadır. Bu da ekonomik, kültürel ve sosyal sermayenin uluşurı göç sürecindeki rolünü ortaya çıkarmaktadır.

Ulaşurı göç sürecinin önemli parametrelerinden biri de cinsiyettir. Düzensiz göç süreciyle gelen Afganların yarısından fazlasını kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli sorunlar göç sürecinden etkilenme potansiyelini daha da derinleştirmektedir. Bununla birlikte Afgan kadınların geldikleri ülkeden getirdikleri ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye bu süreci hafifleten ya da derinleştiren bir parametre olarak öne çıkmaktadır. Bu araştırma Erzincan'da

bulunan *Afgan Mahallesi*'nde yaşayan Afgan kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelerle, ulusaşırı göç ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi Pierre Bourdieu'nün *sermaye* kavramından hareketle tartışmayı amaçlamaktadır. Ulusaşırı göç sürecinde Afgan kadınlar hangi sosyal sorunla karşılaşmışlardır? Afgan kadınlar özelinde göç öncesi, göç esnasında ve göç sonrasında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet temelli sorunlar nelerdir? Afgan kadınların sahip olduğu ya da Afganistan'daki toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle yoksun kaldıkları ekonomik, kültürel ve sosyal sermayeler göç sürecini hangi açılardan etkilemiştir? Bu çalışmanın yanıt aramaya çalıştığı soruların başında bunlar gelmektedir ve bu sorular çerçevesinde Afgan kadınlar örneğinde toplumsal cinsiyet temelli konuların ulusaşırı göç süreciyle ilişkisi ortaya konulacaktır.

1.Araştırmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında, 2018 ve 2019 yıllarında yapılan saha araştırmasında, Afgan göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı ve geçiş noktası olarak kullandığı Erzincan'da yaşayan farklı yaş ve meslek gruplarında yer alan 15 Afgan kadınla derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, "Afgan Mahallesi" olarak adlandırılan 55 konteynerde yaşamlarını sürdüren kadınlardan oluşmaktadır. Söz konusu mahallede 300 civarında Afgan sığınmacı yaşamlarını sürdürmektedir. Bunların aşağı yukarı yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla burada yaşayan kadınların yaklaşık %10'u ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler yaklaşık 40-60 dakika arasında sürmüştür. Katılımcıların güvenliği açısından metinde doğrudan isimler verilmemiş, numaralandırma yapılmıştır (Birinci Katılımcı, İkinci Katılımcı gibi).

Derinlemesine görüşmeler doğrudan gözlemlenemeyen, davranışlara yansıtılabilen, niyetlere, beklentilere ve sözlü ifadelerle bakarak bireylerin dünyayı nasıl oluşturduklarını, dış dünyaya dair algılarını, yaşam öykülerini ve kendilerini çevreleyen sosyal çevreyi nasıl değerlendiklerini belirleme imkânı yaratır (Bal, 2016: 159;

Kümbetoğlu, 2005: 72). Kişilerin yaşam öyküleri başka öznelere olan sosyal ilişkilerle yapılır ve deneyimlerin sözlü aktarımında bu öznelere dair bilgiler önemli bir yer tutar. Bu bağlamda Afgan kadınların yaşam öykülerini anlamak ve sahip oldukları toplumsal ilişkileri tespit etmek açısından derinlemesine görüşmeler önem arz etmektedir. Bu görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yapılmıştır. Bu sayede görüşmenin seyrine göre yeni sorular sorularak katılımcının farklı deneyimlerini aktarmasına olanak verilmiştir. Araştırma sürecinde örneklem oluşturulurken “amaçlı örneklem” kullanılmış ve görüşme zincirinin sağlanmasında kartopu tekniğine başvurulmuştur. Amaçlı örneklem çalışmanın amacı açısından zengin veri sağlayabilen bir örneklem oluşturma tekniğidir.

2. Ulusaşırı Göç, Toplumsal Cinsiyet ve Sermaye

Ulusaşırı göç, içerisinde farklı etnisite, cinsiyet, cinsel yönelim ve yaş kategorilerini barındıran ve bu anlamda kitlesel bir nitelik arz eden hareketlenmedir. Ancak bu kitlesellik ve aynı süreçlerden geçme durumu, göçün etkilerinin tüm sosyal kategoriler üzerinde aynı etkiyi yarattığı anlamında gelmemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı sorunlar göçün kadınlar üzerindeki etkilerini daha da ağırlaştırmaktadır. Birleşmiş Milletler’e göre her iki göçmenden biri kadındır (Deoğlu-Gökmen, 2011: 23). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği göç öncesinde, göç esnasında ve göç sonrasında kadınların yaşadığı sorunları çoğaltmakta, sürekli ve ulusaşırı hale getirmektedir. Dolayısıyla göçmen kadınlar nereye göç ederlerse etsinler toplumsal cinsiyet temelli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu anlamda göçün cinsiyetlendirilmiş bir pratik olduğunu söylemek mümkündür.

Kadınlara özgü göç nedenleri çeşitlilik arz etmektedir. Kadınların göç etme nedenlerinin başında yoksulluk, borç, evlilik anlaşmazlığı, toplumsal cinsiyete dayalı kısıtlamalar, insan hakları ihlalleri, şiddet ve savaş gelmektedir (Buz, 2007: 39-40). Ancak göç güzergâhına bağlı olarak bu faktörler çeşitli biçimlerde yeniden oluşabilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle örülü bir göç güzergâhı kadınları is-

tismara daha fazla açık hale getirebilmektedir (Oyman, 2016: 131). Bu durumun yaratacağı sorunlar göç sürecinin yarattığı güvencesiz süreçte daha da güçlü bir ihtimal haline gelmektedir. Sığınmacı kadınların ulusaşırı göç sürecinde yaşadıkları sorunların başında ise şiddet ve istismar gelmektedir. Sığınmacı kadınlar henüz ülkelerinden ayrılmadan, göç etmelerine neden olacak çatışma sırasında ve göç öncesinde, kaçış esnasında, sığınılan ülkede, geri dönüş sırasında ve yeniden toplumla bütünleşme esnasında ayrımcılık, sosyal dışlanma, kaynaklara erişimin engellenmesi, taciz, cinsel saldırı ve kaçırılma gibi şiddet olaylarına doğrudan maruz kalmaktadırlar (Purdin'den aktaran Oyman, 2016: 113).

Savaş ve şiddet dışındaki sosyolojik faktörler de kadınların göç sürecini doğrudan etkilemektedir. Kadınlar ayrımcılık, yoksulluk ve işsizlik gibi kendi ülkelerindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliği kaynaklı sosyal ve hukuki sorunlar nedeniyle de göç edebilmektedir. Bununla birlikte göç eden kadınların transit olarak kullandıkları ya da göç ettikleri ülkelerde karşılaştıkları sosyal ve ekonomik konum da çoğu kez aynı olabilmektedir. Sığınmacı kadınların hayatlarını devam ettirmelerinin önüne konulan seçenekler çoğu kez ev içi hizmetler, bakım işçiliği ve seks işçiliği ile sınırlıdır. Bununla birlikte kadın olmak, göç sürecinin getirdiği sosyal dışlanma biçimlerini daha da şiddetlendirmektedir (Dedeoğlu-Gökmen, 2011: 22-30).

Sığınmacı kadınları sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan homojen bir bütün olarak düşünmek, sorunları tartışmak açısından sınırlı bir yaklaşımdır. Sonuçta göç sürecinin bir parçası olan kadınlar sosyolojik ortak özelliklerinin yanı sıra farklılıklar barındırmaktadırlar. Bu benzerlikler ve farklılıklar ulusaşırı göç sürecinde kadınların karşılaştıkları sorunlar ile başa çıkma ve bunları aşma çabalarını ve kapasitelerini anlamak açısından önemli olduğu gibi söz konusu kadınların ihtiyaç duyduğu sosyal politikalar açısından da sağlıklı bilgi sağlayabilmektedir.

Pierre Bourdieu'nün sermaye kavramı bireylerin sosyal eyleycilik güçlerini ve kapasitelerini anlamak açısından önemli bir teorik bakış açısı sağlamaktadır. Bourdieu, sermayeyi yalnızca ekonomik anlamıyla düşünmeyerek temelde dört tip ser-

mayeden söz eder: İktisadi sermaye (para ve mülk), kültürel sermaye (eğitim, kültürel mallar ve hizmetler), sosyal sermaye (tanışıklıklar ve ilişki ağları) ve simgesel sermaye (meşruluk). Bourdieu'nün, sermaye kavramını iktisadi dar sınırlarından çıkarak genişletmesi, her hangi bir durumda ve koşulda toplumsal faillerin özgünlüklerini daha yakından görmemizi sağlar. İktisadi sermaye kişinin sahip olduğu finansal gücü ifade eder. Sahip olunan para ve mülk gibi maddi sermaye birikimini yansıtan bu kavram Marx'ın sermaye kavramına da yakın olan özellikler barındırır. Kültürel sermaye kavramı ise “sözel beceri, genel kültürel farkındalık, estetik tercihler, okul sistemi hakkında bilgi, eğitim gibi geniş çeşitlilik gösteren olanakları kapsar” (Swartz, 2011: 110-111). Kültürel sermaye esasında bir “bilgi sermayesi” olarak da adlandırılabilir. Kültürel sermaye kavramının ulusaşırı göçmenler üzerine yapılacak bir araştırma açısından yararı, aynı göç sürecine dahil olan ve aynı cinsiyete sahip bireylerin yoksulluk ya da işsizlik gibi olası sorunlar karşısında düşecekleri eşitsiz durumu anlayabilmemizi sağlamasıdır. Sosyal sermaye ise bir bireyin ya da grubun, kalıcı ilişkiler ağına, az çok kurumlaşmış karşılıklı tanıma ve tanınmalara sahip olması sayesinde elde ettiği gerçek ya da potansiyel kaynaklar ile böylesi bir ağın harekete geçirmeye olanak sağladığı sermaye ve güçlerin toplamıdır (Bourdieu & Wacquant, 2003: 108). Bourdieu'ya göre “sosyal ve kültürel sermaye, ekonomik sermayeye kıyasla birbiriyle daha yakın ilişki içindedir. Genelde ekonomik sermayenin kültürel ve sosyal sermayeye çevrilmesi, tersinin gerçekleşmesinden daha kolaydır” (Swartz, 2011: 118). Dolayısıyla bu sermaye tipleri avantajlar açısından denk bir durum arz etmezler. Sosyal sermaye kişinin karşılaştığı sorunları aşarken başvurabileceği en önemli sosyal bağlantılardır ve bu sermayeye sahip olup-olmama durumu göçmenlerin yaşamlarını derinden etkilemektedir. Simgesel sermaye ise hem toplumsal eylemin hem de iktidar ilişkilerinin simgesel formlarla meşrulaştırılmasını ifade eder (Swartz, 2011: 132).

Ulusaşırı göç sürecinde iktisadi, kültürel, sosyal ve simgesel sermayenin etki durumu göç pratiği çeşitli açılardan etkilemektedir. Genel olarak Afgan sığınmacıların ve özelde bu çalışma kapsamında görüşülen Afgan kadınların çoğunluğunun

iktisadi sermayeden yoksun olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumda göç sürecini etkileyen faktörlerin başında sosyal ilişkiler ağı (sosyal sermaye) ve bireysel vasıflar (kültürel sermaye) gelmektedir. İktisadi sermayeden yoksun göçmenler için göç sürecinde en fazla başvurdukları alan sosyal sermayeleridir. Göçün nasıl gerçekleşeceği, göç edilen ülkede nereye ve nasıl gidileceği, burada nasıl iş ve konut bulunabileceği gibi birçok temel başlıkta, sahip olunan sosyal ilişkiler göçmenlerin hayatlarını kolaylaştırabilmektedir. Ulusaşırı göç sürecinde sosyal sermaye dinamik bir ilişkiler ağı yaratarak göçmenlerin toplumsal pratiklerini çerçevelemektedir. Ulusaşırı göçmenlerin başvurdukları bu toplumsal ilişkilerin sosyolojideki kavramsal karşılığı olarak sosyal sermaye kavramı, göçmenlerin deneyimlerini tartışmak açısından işlevseldir.

Sosyal sermaye kavramının sosyolojik temelleri Max Weber'in "statü grupları" kavramına kadar uzanır. Weber'e göre statü grupları genellikle sosyal ve dağıtık topluluklardır. Weber'de statü gruplarının en önemli özelliği tümüyle ekonomi tarafından belirlenmiş bir kategori olmamasıdır (Weber, 2004: 277). Sosyal sermaye ile statü grupları kavramının en önemli ortak noktası bütünüyle ekonomi tarafından belirlenmemiş bir konuma gönderme yapmasıdır. Bu düzlemde gelişen sosyal sermaye kavramı çağdaş sosyal teoride 1960'lardan itibaren tartışılmaktadır (Coleman, 1961; Bourdieu, 1977; Putnam, 2000). Sosyal sermaye kavramını Pierre Bourdieu'nün dışında James Coleman ve Robert Putnam da ele almıştır. James Coleman sosyal sermayeyi, sosyal yapı içerisinde oluşan, bireylerin gelişiminde rol oynayan, sosyal yapı içerisindeki hareketlerini kolaylaştıran ve bireyler için avantaj oluşturan yararlı kaynaklar olarak tarif etmiştir (Coleman, 1994: 300-336) Robert Putnam ise sosyal sermayeyi "güven, normlar, iletişim ağları gibi toplumun etkinliğini, koordine edilmiş eylemlerle kolaylaştıran sosyal organizasyonların özellikleri" (Field, 2008: 4) olarak tanımlamıştır. Sosyal sermaye tartışmaları genel olarak iktisadi olarak avantajlı konumda olmasa dahi bir kişinin yaşamında karşılaştığı sorunların çözümünde başvurduğu toplumsal ilişkiler ağına gönderme yapar. Ulusaşırı göç özneleri

kendi ülkelerinden ayrılma kararı aldıkları andan itibaren sosyal sermayelerine başvururlar. Göçmenlerin sosyal sermayeleri ülkelerinden ayrılma yöntemlerini, transit ülkeye ulaşma kanallarını, transit ülkedeki şehir ve yaşam alanı tercihlerini, transit ülkeden ayrılırken hedef ülkeye ulaşma yollarını şekillendirir. Göçmenlerin sosyal sermayeleri uluslararası hareketlilik esnasında transit ya da hedef ülkelerde güvenli toplumsal alanlar oluştururlar. Sosyal sermayeden elde edilen kazançlar, toplumsal veya sembolik bağlar, iki ya da daha fazla farklı ulus devlette göçmen ağlarında belirginleşebilirler. Bu bağlamda sosyal sermaye, uluslararası göçün aynı kaynak ülkeden dalgalar halinde gerçekleşmesini anlamamız bakımından işlevsel bir kavramdır. Göçmen zincirleri, yalnız bilgi ve diğer kaynaklar daha geniş gruplara ve ağlara yayıldığı vakit gelişme eğilimi gösterirler (Faist, 2003: 39-47). Sosyal sermaye sadece bilgi paylaşımı açısından değil kaçış kararı alınmasında da rol oynar ve ülkelerinden ayrılanlar için göçün kolektif teminatı olarak görülür.

Uluslararası göçmenlerin birden fazla devlete uzanan hareketlilikleri farklı toplumsal alanlarla kesişen ağlarla gerçekleşir. Bu çerçevede gerçekleşen her hareketlilik yeni toplumsal alanlar üretir. Göçmenlerin bir devletten diğerine geçişleri geride bıraktıkları ülkelerdeki sosyal ağlarını ortadan kaldırmaz. Aksine, bu ağların kümelendiği toplumsal alanlar yeni göç hareketliliklerini besler. Uluslararası göç konusundaki literatürün ortaklaştığı görüş, uluslararası göçün etkilerinin ülke değişimiyle son eren bir süreç olmadığıdır (Faist, 2000; Olwig, 2003; Faist & Schiller, 2010). Özellikle aynı kaynak ülkeden farklı zamanlarda hareket eden göçmenler için bu sosyal ağlar, uluslararası hareketlilik için bir deneyim alanı oluşturur ve bu deneyim alanı sonradan gelen göçmen gruplarına aktarılır. Göç deneyiminin ürettiği bilgi göçmen grupları içerisinde dolaşır ve uluslararası göçle birlikte gelenler için sosyal, ekonomik, psikolojik risk ve maliyetleri azaltıcı bir işlev görür (Faist, 2000: 139).

Uluslararası göç sürecine dâhil olan bireylerin kültürel sermayeleri de göç sürecinin getirdiği sorunları aşabilmelerinde önemli bir yer tutmaktadır. Kültürel sermaye, dilin, bilginin ve kültürel tarzın ilişkilerini ve başarıyı nasıl şekillendirdiğini

ifade eden bir kavramdır (Swartz, 2011: 390). Kültürel sermaye, bireylerin yaşamında, hem maddi hem de sembolik anlamda iş görür (Bourdieu, 2015a: 334-335). Dolayısıyla kültürel sermaye, hem maddi kazanca hem de sosyal saygınlığa tahvil edilebilir. Beceriler, tercihler, eğitim sürecindeki eğilimler ve entelektüel birikimi de ifade eden kültürel sermayenin oluşmasında aile önemli bir yer tutmaktadır. Sınıfsal eşitsizlikten beslenen kültürel sermaye yoksunluğu ya da sahipliği, eğitim sürecindeki başarıyı etkiler ve bu sınıfsal eşitsizlikleri yeniden üretir. Zira Bourdieu'ya göre eğitim sistemi, bu sistemde başarılı olabilecek kültürel sermayeye sahip bireylere hitap eder (Bourdieu ve Passeron, 2015b: 136). Çoğunlukla aileden ya da eğitim sürecinde edinilen kültürel sermaye, akademik başarı, iş yaşamı, evlilik ve sosyal saygınlık gibi yaşamın bütün kritik alanlarını etkiler. Kültürel sermaye kavramına göç açısından baktığımızda, ulusaşırı göç süreci, bireylerin kendi ülkelerinde edindikleri kültürel sermayeleri açığa çıkaran dinamikler barındırmaktadır. Sığınmacıların ailelerinden edindikleri vasıflar, gördükleri eğitim, aldıkları diplomalar ve kazandıkları beceriler, göçün zorluklarıyla başa çıkma stratejilerini yapılandırmaktadır. Göç literatüründe kültürel sermaye kavramı daha çok “sırt çantası” (*rucksack approach*) yaklaşımı ile ilişkili olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşıma göre sığınmacılar beraberlerinde kültürel olanaklar ve araçlar getirirler (Erel, 2010: 645). Ancak bu “sırt çantası” her zaman kolaylaştırıcı etki yaratmayabilir. Zira bir sığınmacının sahip olduğu kültürel vasıflar kadar bu vasıfların sığınılan ülkede işlev görüp görmeyeceği de önemlidir.

3. Göç Sorunları Karşısında Afgan Kadınlar

Uluslararası göçün getirdiği toplumsal cinsiyet temelli sorunlar, göç öncesinde yaşananlar ile göç sürecinde yaşananların eklenmesinden oluşmaktadır. Bunu en net görebileceğimiz yerlerden biri katılımcıların kültürel sermayeleridir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan Afgan kadınların sahip oldukları kültürel sermayeler sosyal sorunlarla mücadele etmek açısından yetersiz kalmaktadır. Bunun temel nedeni Türkiye'ye gelmeden önce yaşadıkları Afganistan'ın kadın haklarının en zayıf

olduğu ülkelerin başında gelmesidir. Afganistan'daki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı sorunlar, buradaki kadınların başta eğitim ve meslek olmak üzere birçok alanda kazanım elde etmelerini engellemektedir.

1996'da Taliban'ın Afganistan'da yönetimi ele geçirmesiyle "Afganistan İslam Emirliği" kurulmuş ve ülkede özellikle kadınlar açısından ortam bütünüyle değişmiştir. Afganistan'da kadınların çoğunluğu okuma yazma bilmemekte, eğitim hayatlarını yarıda bırakmakta, kamusal yaşama dâhil olamamakta ve iş hayatı içerisinde yer alamamaktadır. Afganistan'da eğitim ve meslek edinme araçlarından yoksun bırakılan kadınlar bu duruma gittikleri ülkenin dilini bilmeme sorunu da eklenince göçle birlikte bu yoksunluk daha da şiddetlenmektedir.

1990'ların ortalarından itibaren iç savaş ve ardından Taliban yönetimi ülkedeki kadınların zaten zor olan hayatını daha da zorlaştırmıştır. Hem kendi ülkelelerinde her türlü baskı ile karşı karşıya kalmışlar hem de burada yaşadıkları sorunlar bir şekilde göç ettikleri yerlere de taşınmıştır. Afgan kadınların iktisadi, kültürel ve sosyal sermayelerinin durumuna baktığımızda öncelikle iktisadi sermayeden yoksun bir kitle ile karşılaşırız. Bu çalışma kapsamında görüştüğümüz kadınların tamamına yakını Afganistan'da da geçim şartları zor bir hayat sürmüşlerdir. Buradaki iktisadi sermaye de eşlerine ya da babalarına aittir ve kadınların bu sermayeyi kullanma imkânları olmamıştır. Bununla birlikte, zaten sınırlı olarak sahip oldukları maddi birikimlerini göçle birlikte geride bırakmışlardır. Burada bulunan mülklerini (ev, araba, işyeri vs.) satıp göç edenler olduğu gibi buna fırsat bulamadan göç edenler de olmuştur. Afganistan'dan ayrıldıklarında yanlarına aldıklarının tamamına yakını ise Türkiye'ye geldiklerinde tükenmiştir. Dolayısıyla görüşme yaptığımız Afgan kadınların tamamı iktisadi bir birikimden yoksun olduklarını ifade etmişlerdir. Görüşme gerçekleştirilen katılımcılardan biri iktisadi sermayenin durumunu şu sözlerle anlatır:

*"Afganistan'da evimiz ve arabamız vardı. Babam arabayı sattı ama evi satamadık. Ev orada kaldı. Paramızın çoğu İran'da bitti. Birazını da Türkiye'ye gelirken kaçakçılara verdik. Paramız kalmadı. Paramız olsa bu barakalarda kalma-
yız."* (Birinci Katılımcı, Yaş:15, Öğrenci).

Afganistan'daki toplumsal cinsiyet temelli sorunların kadınların kültürel sermayeleri üzerindeki en büyük etkisi şüphesiz eğitim hayatından mahrumiyettir. 68 yaşında olan ve yaşı dolayısıyla Afganistan'ın tarihinin daha geniş bir kesitine tanıklık eden bir katılımcı buradaki dönüşümü şu sözlerle anlatmaktadır:

“Taliban'dan önce kız çocukları okula gidiyordu. Taliban bunu istemiyordu. Sadece erkek çocuklarının okula gitmesini istiyordu. Birçok okul Taliban döneminde ve savaş zamanında yıkıldı ya da kapatıldı. Kadınlar eskisi gibi dışarıya çıkamaz oldu. İstediklerini giyemediler. Okula, doktora gitmek zorlaştı. Ailelerinin yanında da evden çıkmamaya çalıştılar. Evlenince de evde kaldılar.” (Dokuzuncu Katılımcı, Yaş: 68, İşsiz).

Aynı soruna dikkat çeken başka bir katılımcı, Afganistan'daki yönetim nedeniyle ilkokulu bile tamamlayamadan eğitim hayatından nasıl mahrum kaldığını şu sözlerle anlatmaktadır:

“Taliban kız çocuklarının okula gitmesini istemiyordu. Ailem de beni okula göndermekten korkuyordu. Bir sınıf arkadaşımın yüzüne okula giderken asit attılar. Bu olaydan sonra 3. sınıfta okula gitmeyi bıraktım.” (Dördüncü Katılımcı, Yaş: 40, İşsiz).

Eğitim hayatından mahrum bırakılma, Afganistan'da yaşayan kadınların yaygın olarak karşılaştığı bir durumdur. Bununla birlikte okuldan alınan kız çocukları yoksulluk, gelenekler ve sosyal baskı nedeniyle evliliğe zorlanmaktadır. Nitekim aynı katılımcı, okul hayatının sona ermesiyle erken yaşta evlendirildiğini ve bu nedenle hayatının istemediği bir yönde değiştiğini şöyle özetlemektedir:

“Okuldan ayrılınca evde anneme yardım etmeye başladım. Çok fakirdik ve çok fazla kardeşim vardı. Beni çocuklarıyla evlendirmek isteyen bir aile vardı. Sürekli babamı arıyorlardı. Para teklif ediyorlardı. Ben evlenmeyi istemiyordum. Ama sonra evlenmek zorunda kaldım. 14 yaşındaydım.” (Dördüncü Katılımcı, Yaş: 40, İşsiz).

Benzer bir süreci yaşayan başka bir katılımcı 28 yaşındadır ve hiç okula gitmemiştir. 3 çocuk sahibi olan bu katılımcının en büyük çocuğu 15 yaşındadır. 12 yaşında evlendirilmiş olan katılımcı, yaşadığı zorlukları şu sözlerle anlatır:

“Köyümüzdeki okulu Taliban kapattı. En yakın okula gitmek için 1 saat yürümek gerekiyordu. Ailem yolda başına bir şey gelmesinden korkuyordu. Çünkü Taliban kız çocuklarının okula gitmesini istemiyordu. O yüzden okula hiç gidemedim. 12 yaşında zorla evlendirildim. Kocam kaçak yollarla Almanya'ya gitti. Onun yanına gitmeye çalışıyoruz.” (Beşinci Katılımcı, Yaş:28, Bulaşıkçı olarak çalışıyor.).

Katılımcıların da aktardığı üzere Afganistan'da kadınlar en önemli kültürel sermaye edinme aracı olan eğitimden büyük ölçüde mahrum bırakılmaktadırlar. Bu mahrumiyet göç sürecinin sonraki durağı olan İran'da da devam etmiştir. 15 yaşında bir katılımcı İran'da Afgan kadınların yaşadığı durumu şu sözlerle anlatır:

“İran Afganları istemiyor. Afganlara ya çok kötü davranıyor ya da sınır dışı ediyor. İran'da Afganlar okula gidemiyor. Bu yüzden orada okula gidemedim. Türkiye'ye gelince okula tekrar başladım. Çok ara verdiğim için çok zorlandım. 2 yıldır Erzincan'dayım.” (Birinci Katılımcı, Yaş: 15, Öğrenci).

Afganistan'da ve İran'da okul sürecinden mahrum kalan Afgan kadınların göç ettikleri ülkede hayatlarını sürdürmeleri birçok zorluğu barındırmaktadır. Bir kısmı hiç okula gitmeyen, diğer kısmı ise ilkokul sürecinin çeşitli evrelerinde eğitim hayatından koparılan Afgan kadınlar hem iş hem de sosyal uyum açısından zorluk çekmektedirler. Kültürel sermaye yoksunluğu, göç ederek dilini bilmedikleri bir ülkede yaşamaya sürüklenen Afgan kadınlar için çalışma hayatını belirli alanlarla ve düşük ücretlerle sınırlandırmaktadır. Bu bağlamda Afgan kadınlar sığınmacıların maruz kaldığı ucuz ve güvencesiz iş gücü piyasasının başlıca mağdurlarındandır. Üç çocuk sahibi olan bir katılımcı hayatını nasıl kazandığını şu sözlerle anlatmaktadır:

“Temizlik dışında iş bulmak zor. Mesleğim yok. Bugüne kadar kocam bize baktı. Şimdi Almanya'da. Bir süredir bize para gönderemiyor hasta olduğu için. Ben

çalışıyorum. Bulaşıkçılık yapıyorum. Günde 20 lira veriyorlar. Bu para yetmiyor. Başka çaremiz yok. Çocuklarıma zor bakıyorum.” (Beşinci Katılımcı, Yaş:28, Bulaşıkçı olarak çalışıyor.)

Kendisi çalıştığı için 3 yaşındaki küçük çocuğunu 11 yaşındaki kızına bırakan katılımcı, bu nedenle kızının okula gidemediğini belirtmiştir. Göçle birlikte kadınların kültürel sermaye edinememe süreci de taşınmıştır. Annenin mahrumiyeti, kızının mahrumiyeti ile devam etmiştir. Herhangi bir eğitim almadıkları ve meslek sahibi olmadıkları için iş bulmakta zorluk çeken bir başka katılımcı ise yoksullukla birlikte yaşadığı sağlık sorunlarının hayatını zorlaştırdığını şu sözlerle anlatmaktadır:

“Okuma yazma bilmiyorum. Dil bilmiyorum. Bugüne kadar hiçbir işte çalışmadım. Sadece temizlik işi bulabiliyorum. O da her zaman değil. Akciğerlerim hasta olduğu için çalıştığım her gün rahatsızlığım artıyor. Ama çalışmak zorundayım.” (On dördüncü Katılımcı, Yaş: 33, Temizlik işinde çalışıyor.)

Meslek sahibi olan Afgan kadınların hem kendi ülkelerinde hem de göç ettikleri ülkelerde hayatlarını sürdürme kapasiteleri daha yüksektir. Bu katılımcılardan biri, sahip olduğu mesleğin göç sürecinde hayatına nasıl katkı sağladığını şu sözlerle anlatmaktadır:

“Afganistan’da kuaförlük yapıyordum. Para kazanıyordum. Savaştan sonra göç etmek zorunda kaldık. Yaşadığımız yerin her tarafında çatışmalar vardı. İran’a kaçtık. İran’da da kuaförlük yapmaya başladım. İran’da hayat Afganlar için çok zor. Kaçak yolla Türkiye’ye geldik. Önce Van’a, sonra da Erzincan’a geldik. Burada da kuaförde çalışıyorum. Vatandaşlık alırsam kuaför dükkânı açmayı düşünüyorum.” (Yedinci Katılımcı, Yaş: 26, Kuaför.)

Kültürel sermaye yalnızca eğitim ve mesleki vasıflar değil aynı zamanda sözel beceri, dil ve iletişim gibi unsurları da kapsamaktadır. Özellikle dil ve sözel beceri, Afgan sığınmacılar için hem kendi hayatları hem de diğer sığınmacıların hayatları için önemli bir işlev görebilmektedir. Nitekim İran’da 12 yıl kalan ve bu süre zarfında İngilizce ve Türkçe öğrenen bir katılımcı, bu becerilerin yaşamına katkılarını şu sözlerle anlatmaktadır:

“Savaştan sonra ailemle İran’a kaçtık. Orada 12 yıl yaşadık. Çok farklı işlerde çalıştım. İran’da Türklerle ve yabancılarla çok fazla görüştim. Türkçe ve İngilizce öğrendim. 3 yıl önce buraya geldik. Avrupa’ya gitmek istiyorum. Anadilim olduğu için Farsça da biliyorum. Akrabalarımın ve arkadaşlarıımın evrak işlerini hep ben hallederim. İran’da da ben hallederdim. Buraya gelirken de her şeyi bana sordular. Yol boyunca da tercümanlık yaptım. İran’da olduğu gibi burada da Afganlara yardım ediyorum. Tercüman lazım olduğunda ya da başka bir evrak işi olduğunda bana geliyorlar. Ben para istemiyorum. Kimin ne kadar gücü yeterse o kadar para veriyorlar. Bu şekilde geçiniyorum.” (On üçüncü Katılımcı, Yaş: 35, Tercüman).

Uluslararası göç, sosyal ağların, ilişkilerin ve tanıdıklara sahip olmanın önemli rol oynadığı bir süreçtir. Sığınmacılar, henüz ülkelerinden ayrılmadan sosyal ilişkilerine başvurmakta, bu ilişkiler aracılığıyla kararlar almakta ve nereye-nasıl gideceklerini de bu ilişkilerden edindikleri bilgilerle belirlemektedirler. Uluslararası göç sürecinde sosyal sermayenin en fazla işlev gördüğü yer, göç edilecek hedef ülkenin ve buradaki hedef şehrin belirlenmesi, oraya nasıl ulaşılacağına planlanması ve son olarak da orada nasıl yaşanılacağına dair bilgi alınmasıdır. Dolayısıyla sığınmacılar arasındaki deneyim aktarımı göçün daha az hasarla atlatılması açısından kritiktir.

Görüşme yapılan Afgan kadınların sosyal sermayelerinin büyük bir kısmı ailelerindeki erkeklerin sosyal çevresiyle ilişkilidir. Bununla birlikte kişisel ilişkileriyle ailelerinin göç sürecini şekillendiren kadınlar da bulunmaktadır. Katılımcılardan birisi göç sürecinde başvurdukları sosyal ağları şu sözlerle anlatmaktadır:

“Savaş olunca eşim Tahran’da yaşayan arkadaşını aradı. O ailesiyle bizden bir sene önce Tahran’a gitmişti. Bir depoda çalışıyordu. Bizi de yanına çağırdı. Onların yanına gittik. Ev bulana kadar onların evinde kaldık. Eşim arkadaşın sayesinde bir iş buldu. Fakat çok az para veriyorlardı. Ben de çalışmaya başlarken biraz rahat ettik.” (Yedinci Katılımcı, Yaş: 26, Kuaför).

Göç sürecini annesiyle birlikte yaşayan başka bir katılımcının Türkiye’ye geliş sürecini de tamamen kendi sosyal ağları belirlemiştir:

“İran’da Afganların parklara, alışveriş merkezlerine, hatta bazı yerlerde otobüslere binmeleri bile yasaktı. İran’da yaşam çok zordu. Rüşvet çok fazla vardı. Erzincan’a ailesiyle gelmiş bir arkadaşım vardı. Onunla hep internette görüşüyorduk. Buranın İran’dan daha iyi olduğunu söyledi. Arkadaşımdan onları Van’a getiren kaçakçının numarasını aldım. Annemle beni Van’a getirdi. Van’dan da otobüsle Erzincan’a geldik. Arkadaşım olmasaydı çok zor olurdu. Geldiğimiz hafta annem hastalandı. Arkadaşım yardım etti hastaneye götürdük.” (Onuncu Katılımcı, Yaş: 31, İşsiz).

Afgan kadınların sosyal sermayeleri iktisadi sermayelerinin birikiminde de başat rol oynamaktadır. Bir başka katılımcı da sosyal ilişkileri sayesinde Erzincan’da iş bulabildiğini anlatmaktadır:

“Burada bir arkadaşım temizlik işi yapıyordu. Evini temizlediği kişinin arkadaşına ben de temizliğe gitmeye başladım. Hem çocuklarına bakıyor hem de evi temizliyordum. Beni çok seviyordu. Kuaför olduğumu öğrencince beni bir kuaför tanıdığıyla tanıştırdı. Orada çalışmaya başladım.” (Yedinci Katılımcı, Yaş: 26, Kuaför).

Erzincan’dan ayrılmak isteyen Afgan kadınların gidecekleri ya da gitmek istedikleri hedef ülkeyi belirleyen de büyük ölçüde oradaki sosyal bağlantılardır. Sığınmacıların deneyim aktarımı burada etkili olmaktadır. Almanya’ya gitmek isteyen bir katılımcı bu tercihinin nasıl oluştuğunu şu sözlerle anlatır:

“Almanya’da yaşayan bir arkadaşım var. O da Afgan. İnternette tanıştım. Sürekli mesajlaşıyorum. Almanya’da şartların daha iyi olduğunu anlattı. Almanya’ya nasıl gideceğimizi de ondan öğrendim. Önce Yunan’a geçmiş, oradan da Almanya’ya gitmiş. Almanya’da başvurusu kabul oldu. Artık orada yaşayacak. Benim de gidebilmem için para biriktirmem lazım. Biriktirince onun yanına gideceğim.” (On üçüncü Katılımcı, Yaş: 35, Tercüman).

İktisadi, kültürel ve sosyal sermayeler birbirinden etkilenen bir bağa sahiptir. Bununla birlikte iktisadi sermayeden yoksun ve kültürel sermayeleri zayıf tüm sığınmacılar için olduğu gibi Afgan kadınlar için de sosyal sermaye göç sürecindeki

riskleri bir ölçüde azaltabilen, iş ve kalacak yer bulma konusunda da çoğu kez başvuracakları ilk ve bazen de tek alan olmuştur.

Sonuç

Uluslararası göç cinsiyetlendirilmiş bir süreçtir ve ataerkil toplumun kadınlar üzerinde kurduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve politik tahakkümü yeniden üreten pratikleri barındırır. Sığınmacı kadınlar kendi ülkelerinde yaşadıkları toplumsal cinsiyet temelli tüm sorunları göç esnasında ve çoğu kez göç ettikleri ülkelerde de yaşamaya devam ederler. Dolayısıyla sığınmacı kadınların kendi ülkelerinde maruz kaldıkları ve hayatlarında iz bırakan eşitsizlikler onların göç süreçlerini de etkiler.

Bu araştırma kapsamında Afgan kadınlarla yapılan görüşmeler öncelikle Afganistan'da toplumsal cinsiyet temelli sorunların ne denli ağır olduğunu göstermektedir. Burada yaşayan kadınlar eğitim, meslek edinme, çalışma, temsil ve kamusal alanda aktif olarak yer alma gibi birçok haktan mahrum bırakılmaktadır. Okula gönderilmeyen ya da ilkokul çağında okuldan alınan kız çocukları erken yaşta evliliğe zorlanmakta ve hayatlarını kazabilecekleri sosyal, mesleki ve eğitsel vasıfları edinemeden bağımlı ve yoksul bir hayata mecbur bırakılmaktadırlar. Afganistan'da çalışma imkânı bulmakta güçlük çeken ya da bu imkânı hiç bulamayan kadınlar, buradaki cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle herhangi bir iktisadi birikim ya da mülk sahibi olma olanağına sahip olamamışlardır. Savaş gibi olağanüstü bir durumda herhangi bir iktisadi güce sahip olmayan kadınlar için göç süreci maddi olarak neredeyse bütünüyle başka birine bağımlı olarak gerçekleşmektedir.

Tüm uluslararası göçmenler için olduğu gibi Afgan kadınlar açısından da sosyal sermaye göç sürecinin kolaylaştırıcı öğelerinin başında gelmektedir. Burada da toplumsal cinsiyet temelli sorunlar sosyal ilişkilerin boyutunu etkileyebilmektedir. Sayıları az olmakla birlikte sosyal sermayesi güçlü Afgan kadınlar da vardır ve bu kadınlar tüm göç sürecinde sosyal ağlarına başvurarak yol almışlardır. Bununla birlikte Afgan kadınların göç sürecine kılavuzluk eden iletişim kanallarının önemli bir kısmı, eşlerinin ya da babalarının sahip olduğu sosyal ağlarla ilintilidir.

Afganistan’da kadınların maruz kaldığı ayrımcılığın en büyük sonuçlarından biri de kültürel sermayenin cinsiyetler-arası eşitsiz dağılımıdır. Eğitim hayatından koparılan, meslek edinemeyen ve yeteneklerini geliştiremeyen Afgan kadınlar hem kendi ülkelerinde hem de göç ettikleri ülkelerde yoksullukla mücadele etmekte zorlanmaktadırlar. Meslek sahibi olma imkânı bulmuş Afgan kadınların diğerlerine göre göç süreciyle mücadele etme güçleri daha yüksektir. Kültürel sermaye, göç sürecinin sorunlarını aşma kapasitesini arttırmakta, özgüveni beslemekte, göçün yarattığı sosyal ve psikolojik baskının etkilerini hafifletebilmektedir. Büyük ölçüde iktisadi sermayeden yoksun Afgan kadınlar için kültürel sermaye yoksunluğu, Afgan kadınların kendi ülkelerinde maruz kaldıkları ayrımcılığı kendileriyle birlikte taşımalarına neden olan ve bu ayrımcılığın sonuçlarını coğrafya tanımaksızın yeniden üreten en önemli olgulardan biridir.

Sonnot

¹ <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>

Kaynakça

- Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri*. Bursa: Sentez Yayınları.
- Biner, Ö. (2016). *Türkiye’de mültecilik*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bourdieu, P. (1977). Cultural reproduction and social reproduction. Karabel, J. & Halsey, H. (Ed.) *Power, and ideology in education* (pp.487-511). New York: Oxford University Press.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2003). *Düşünsel bir antropoloji için cevaplar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015a). *Ayırım: beğeni yargısının toplumsal eleştirisi*. Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Bourdieu, P. & Passeron, J.C. (2015b). *Yeniden üretim: eğitim sistemine ilişkin bir teorisinin ilkeleri*. Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Buz, S. (2007). Göçte kadınlar: feminist yaklaşım çerçevesinde bir çalışma. *Toplum ve sosyal hizmet*, 18 (2), 37-50.

- Coleman, J. (1961). *Adolescent society*. New York: Free Press.
- Coleman, J. (1994). *Foundations of social theory*. Cambridge: Melknap Press.
- Dedeoğlu, S. & Gökmen, Ç.E. (2011). *Göç ve sosyal dışlanma*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Erel, U. (2010). Migrating cultural capital: Bourdieu in migration studies. *Sociology*, 44 (4), 642-660.
- Faist, T. (2000). Transnationalization in international migration: implications for the study of citizenship and culture. *Ethnic and racial studies*, 23, 189-222.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve uluslararası toplumsal alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Faist, T. & Schiller, G. (2010). *Migration, development, and transnationalization*. A Critical Stance. New York: Berghahn Books Press.
- International migration report. (2017). United Nations. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf
- International migration outlook. (2017). OECD. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2017_migr_outlook-2017-en#page1
- Göç ve uyum raporu. (2018). TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Olwig, K. F. (2003). Transnational socio-cultural systems and ethnographic research: Views from an Extended Field Site. *International migration review*, 37 (3), 787-811.
- Oyman, R.D. (2016). Mültecilik döngüsü içinde 'kadın' olma: toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler. Der. Kaylı, D.Ş. ve Şahin, F. (Ed.). *Sosyal politikanın cinsiyet halleri*. Ankara: Nika Yayınları, s.103-136.
- Putnam, R.D. (1993). The prosperous community: social capital and public life. *The American prospect*, 4 (13), 11-18.
- Swartz, D. (2011), *Kültür ve iktidar: Pierre Bourdieu'nün sosyolojisi*, (Çev. Elçin Gen) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türkiye göç raporu. (2016). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf
- Weber, M. (2004). *Sosyoloji yazıları*. İstanbul: İletişim Yayınları.